

Simonovits András,
a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont
Közgazdaságtudományi Intézetének nyugalmazott tudományos tanácsadója

E-mail: simonovits.andras@krtk.hu

**AZ EGYIK LEGGYENGÉBB LÁNCSEM:
A NYUGDÍJPOLITIKA**

A jelenlegi magyar gazdaságpolitikának sok gyenge láncszeme van, és véleményem szerint az egyik leggyengébb közülük a nyugdíjpolitika. Túlzottan a rövid távú politikai szempontok vezérlik, nem törődve a rendszer hosszabb távú fenntarthatóságával és méltányosságával. Mivel a magyar nyugdíjkiadások majdnem elérik a GDP 10 százalékát, ez súlyos hiba.

Az előző (2008-ban kezdődött) válság idején az akkori magyar kormánynak fel kellett ismernie, hogy a korábbi laza költségvetési politika nem folytatható, illetve a bevételek növelése helyett a kiadásokat kell csökkenteni. Komoly politikai veszteséget vállalva, 2009-ben jelentős megszorításokat határozott el a nyugdíjrendszerben.

1. Először maximalizálta, majd megszüntette a 13. havi nyugdíjakat;
2. jelentősen korlátozta a bérnövekedés súlyát a már megállapított nyugdíjak indexálásában;
3. törvénybe iktatta az általános nyugdíjkorhatár fokozatos felemelését 62-ről 65 évre 2013 és 2022 között;
4. megszigorította az előrehozott nyugdíjba vonulást;
5. megnehezítette a rokkantsági nyugdíjak igénybevételét.

A kétharmados parlamenti többséggel hatalomra kerülő Fidesz és KDNP ezeknek a törvényeknek egy részét megtartotta, sőt szigorította:

1. Bár a 2013 és 2016 közti 8 százalékos túlindexálást – amikor a nyugdíjmelés mértéke sajátos tervezési hiba folyamánként meghaladta az inflációt – a propaganda próbálta új 13. havi nyugdíjként eladni, a kormányzat 2020-ig explicite nem adta azt vissza;

2. eltörölte a bérkövető nyugdíjmelés minden formáját;
3. megtartotta a korhatáremelést;

4. 2012-ben megszüntette az előrehozott nyugdíjba vonulás lehetőségét, de 2011-ben megengedte, hogy a nők 40 éves jogviszonnal a korhatár elérése előtt, levonás nélkül nyugdíjba mehessenek;

5. csonkolta vagy akár meg is szüntette a rokkantsági nyugdíjrendszert.

Ezen kívül felszámolta a kötelező magánnyugdíjrendszert is. Továbbá 2017 és 2022 között erőltetett ütemben, radikálisan, 27 százalékról 13,5 százalékra csökkentette a munkáltatók által fizetett szociális hozzájárulási adó kulcsát, és megszüntette a nyugdíjjárulék plafonját – viszont meghagyta a magas nyugdíjak magas küszöbök fölötti, 90 és 80 százalékos degresszióját.

Az első években ezeket az intézkedéseket a magyar nyugdíjasok többsége elfogadta: örültek, hogy nem csökkent a nyugdíjak reálértéke, az újonnan nyugdíjba vonuló nők 50-60 százaléka élt a Nők40 lehetőségével. Csakhogy 2015-ben beindult az átlagos nettó reálbérek látványos, bár minden bizonnyal túlbecsült emelkedése. Ez jó közelítéssel egyéves késleltetéssel minden induló nyugdíjat hasonló mértékben növelt.

Bár a nyilvánosság szűkítése miatt még a szakemberek is egyre kevésbé tájékozódhattak a nyugdíjrendszer ellentmondásait okozó számokról (megszűnt például az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság Statisztikai Évkönyve), a legélesebb feszültségek azonban napfényre kerültek. Ezek címszavakban a következők:

- a) Zuhant az átlagos nyugdíjak nettó bérekhez viszonyított értéke;
- b) a reálbérek robbanása miatt az egymás után visszavonulók átlagnyugdíjai egyre meredekebben emelkedtek;
- c) a személyi jövedelemadó progresszivitásának felszámolásával az adott évjáraton belül a nyugdíjak relatív szórása évről évre emelkedett (pontos pályája számomra ismeretlen).

A plafon eltörlése csak a 2012 utáni évek keresetbeszámításában érvényesült, míg a degresszió az egész 1987 utáni időszakra vonatkozott. Az utóbbi azonban nem semlegesítette az előbbi, s a milliós nyugdíjak megjelenése látványossá és népszerűtlenné tette a plafon eltörlését.

A koronavírus-járvány 2020 elejétől újabb világválságot okozott: csökkent a termelés, erősödött az infláció, romlott a lakosság egészségügyi állapota, a halálozás időnként 50–100 százalékkal is megnőtt. A legtöbb fejlett országban a kormányzat közvetlen pénzügyi segélyben részesítette a lakosságot, különösen a leginkább sújtott rétegeket. Magyarországon azonban ez csak nyomokban érvényesült. Maradt a nemzetközi mértékben is kirívóan rövid, három hónapban maximált fizetett álláskereső idő, és fel sem merült, hogy a mesterségesen alá-

becsült munkanélküliséget az előrehozott nyugdíjazás ideiglenes megnyitása átmenetileg csökkenthetné.

A legnagyobb mértékű, meglehetősen késői segítséget a nyugdíjasoknak az jelentette, hogy a kormány megígérte: 2021 és 2024 között fokozatosan visszavezeti a 13. havi nyugdíjat. Bár más országokban is hoztak hasonló intézkedéseket (például Szlovákiában és Lengyelországban), a magyar kormánynak eszébe sem jutott, hogy ez a kiegészítés egységes összegű, netán a nyugdíj nagyságához viszonyítva csökkenő legyen – a fentebb jelzett feszültségeket tompítandó. A választáshoz közeledve viszont a kormány felrúgta korábbi terveit, és 2022 februárjában kétheti járandóság helyett már a teljes 13. havi nyugdíjat kifizeti.

Az őszi hónapokban kormányzati körökben azt várták, hogy a gazdaság növekedése 2021-ben eléri a bővös 7,5 százalékos felső határt, amelynél a nyugdíjprémium értéke 80 ezer forintra ugrott. Ám ebben többszörös tervezési hibáról volt szó (nem jött össze a 7,5 százalékos növekedési ütem, a nominálisan megadott maximum el-túlzottnak bizonyult), továbbá a 13. havi nyugdíj visszavezetésével párhuzamosan meg kellett volna szüntetni a nyugdíjprémiumot, és az így felszabaduló forrást értelmesebb célra fordítani.

Jellemző, hogy a kormányzat még a Magyar Nemzeti Bank inflációs előrejelzéseit sem vette figyelembe, így aztán az elszabaduló infláció miatt 2021-ben év közben kétszer is emelnie kellett a nyugdíjindex értékét. Furcsa módon a kormányzat egészen december közepéig kitarított amellett, hogy 2022. január 1-jén 3 százalékkal emeli a nyugdíjakat, és csupán akkor jelentette be, hogy a korrekció mértéke 5 százalék lesz, amikor a 12 havi infláció már 7,5 százalékra ugrott. Miközben a rendkívüli intézkedések hatására a nyugdíjkiadások 2021-ben a tervekhez képest $200 + 160 = 360$ milliárd forinttal (a GDP körülbelül 0,7 százalékával) emelkedtek, a kormány 4 százalékponttal csökkentette a szociális hozzájárulási adó kulcsát, lemondva újabb 500 milliárd forint bevételről. Nem tudom, van-e terve a jelenlegi kormánynak a folytatásra. Úgy vélem, hogy a mostani laza és összehangolatlan nyugdíjpolitika már középtávon is fenntarthatatlan. (Vélhetőleg a kormány is csak azért ilyen bőkezű a nyugdíjtámogatásokkal, mert fél a választási vereségtől.)

Melyek az ellenzék nyugdíjtervei? Készítői érzékelik a magyar nyugdíjrendszer feszültségeit: a nyugdíjak leszakadását a nettó bérektől, a nyugdíjak polarizálódását, a laza és merev korhatár együtt élését. Néhány feszültségenyhítő javaslatot meg is fogalmaztak:

1. Felzárkóztatnák a legkisebb nyugdíjakat;
2. visszatérnének az ár-bér indexálására;

3. újra bevezetnék a járulékalap plafonját (például a bruttó átlagbér 2-3-szorosa körül), de megtartanák a degressziót;
4. engedélyznék az előrehozott nyugdíjba vonulást, csökkentett járadék mellett;
5. mindenki azonos összegű 13. havi nyugdíjat kapna.

Egyes tervezetők néhány évig minden nyugdíjat azonos összeggel emelnének a teljes árindexálás fölött. Az elképzelések irányával egyetértek, a kivitelezést azonban finomítani kell a méltányosság és a fenntarthatóság érdekében.

Ad 1. Nem célszerű egységesen 80-100 ezer forintra emelni a legkisebb nyugdíjakat, mert ez a túlzott költségek mellett feszültséget keltene a jelenleg 90-110 ezer forint körüli járadékban részesülő nyugdíjasok körében. Például csak 60 ezer forint legyen a minimum, és a 60 ezres, valamint a 80 ezres nyugdíjakat 80, illetve 90 ezer forintra kellene emelni.

Ad 2. Tartós reálbér-emelkedés esetén az árindexáláshoz képest a vegyes indexálás növelné a nyugdíjkiadásokat: hosszabb távon minden évi 1 százalékos reálbér-emelkedés körülbelül 5 százalék többletet jelentene.

Ad 3. Változatlan járulékkulcs esetén a plafon bevezetésével azonnal kiesne a járuléktömeg körülbelül 10 százaléka, és csak hosszabb távon csökkennének a nyugdíjkiadások. A degressziót helyes volt megtartani, sőt a 90 százalékos sávot eltörölve a küszöb reálértékét csökkenteni lehetne.

Ad 4. Bár a rugalmas korhatár hosszú távon költségvetési szempontból semleges hatású, de rövid távon hatalmas költségekkel jár. Az első évben 10-20 százalékkal is emelheti a nyugdíjkiadásokat, mert azonnal kiesik a soron kívül nyugdíjba vonulók járuléka, viszont a nyugdíjukat előbb kell kifizetni. A rugalmas korhatár bevezetése és a Nők40 megtartása pedig káoszt okozna: mit szólna a 64 évesen 6 százalékos járadékcsökkenéssel elengedett nő, hogy barátnője 60 évesen, 40 éves jogosultsággal csökkentés nélkül mehet nyugdíjba?

Érdemesebb lenne a minimális korhatárt hat év alatt fokozatosan csökkenteni 65-ről 62 évre; míg a kedvezményt biztosító jogviszony minimumát fokozatosan kellene emelni 40-ről 43 évre. Mindenekelőtt ki kellene egyenesíteni a régóta elavult és cikcakkos szolgálati időskálát: amíg az első 20 év kétszer annyit ér, mint a második, addig az előrehozott nyugdíjak kiszámításánál a szolgálati idő-minimumtól nem lehet eltekinteni.

Ad 5. Az egységes 13. havi nyugdíj nagyszerű ötlet, és a nyugdíjasok többségének emelést jelentene, miközben nem kerülne többre a költségvetésnek. Kétséget azonban abban, hogy a fenti változtatások mellett marad-e pénz a kasszában a kétségtelenül sokaknak népszerű egységes nyugdíjmelésekre. Inkább azon kellene

gondolkozni, hogy 2023-tól a Nemzeti Adó- és Vámhivatal adatai alapján számolják ki a tényleges reálbér-növekedés ütemét, és ezekkel a szerényebb adatokkal kellene valorizálni az induló nyugdíjakat, és feles súllyal indexálni a már megállapított nyugdíjakat. Emellett, ha két-három év alatt a szükséges szintre (15-20 százalékra?) emelnék a szocho kulcsát, akkor az jelentős mértékben visszafogná a reálbér-emelkedést, és önmagában is szűkítené a keresetek és a nyugdíjak közti olló nyílását.

Összefoglalva: az elmúlt években annyi feszültség jelent meg a magyar nyugdíjrendszerben, hogy a feszültségek kezelése nagy szakmai ügyességet és politikai elszántságot igényel – akár a mai kormányra, akár a mai ellenzékre marad a feladat.